

СЕКТОРАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

SECTORAL ANALYSIS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE

Шинкарук Л.В.

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент,
завідувач кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Титарчук І.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Беляєва Є.Р.

аспірантка кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Shynkaruk Lidiia

National University of Life and Environmental Science of Ukraine

Tytarchuk Iryna

National University of Life and Environmental Science of Ukraine

Bieliaieva Yelyzaveta

National University of Life and Environmental Science of Ukraine

Для ринкових умов важливим завданням є оцінка соціально-економічного розвитку країни та регіонів. Цей розвиток вимагає повних та достовірних даних про соціально-економічний стан регіону, перспективи та можливості, потенціал та інвестиційну привабливість. Суттєвим питанням економічного розвитку регіонів є поширення міжрегіональної та міжгалузевої співпраці – організація взаємодії між суб'єктами господарювання, координація їх відносин між собою та з державою в особі її органів. Міжсекторальне партнерство – новий досвід, можливості, рішення, новий погляд на давно відомі речі та нова культура ділових відносин. Аналізуючи показники соціально-економічного розвитку та проводячи детальний галузевий аналіз, розглянуто основні проблеми регіонального економічного розвитку економіки країни в центральних областях, розкрито основні аспекти поглиблення регіональної та міжнародної співпраці.

Ключові слова: економічний розвиток, підприємництво, області України, агропродовольство та садівництво, промислові галузі.

Для рыночных условий важной задачей является оценка социально-экономического развития страны и регионов. Это развитие требует полных и достоверных данных о социально-экономическом положении региона, перспективах и возможностях, потенциале и инвестиционной привлекательности. Существенным вопросом экономического развития регионов является распространение межрегионального и межатраслевого сотрудничества – организация взаимодействия между субъектами хозяйственной деятельности, координация их отношений между собой и с государством в лице ее органов. Межсекторальное партнерство – новый опыт, возможности, решения, новый взгляд на давно известные вещи и новая культура деловых отношений. Анализируя показатели социально-экономического развития и проводя подробный отраслевой анализ, рассмотрены основные проблемы регионального экономического развития экономики страны в центральных областях, раскрыты основные аспекты углубления регионального и международного сотрудничества.

Ключевые слова: экономическое развитие, предпринимательство, области Украины, агропродовольство и садоводство, промышленные отрасли.

For market conditions, an important task is to assess the country's and regions'; socio-economic development. This development requires complete and reliable data on the region's socio-economic condition, prospects, and opportunities. Ukraine's economic growth largely depends on ensuring the sustainable development of the regions. Assessment of the level of development of the region, its specialization and complexity of development of productive forces, their efficiency, as well as research of regional markets of goods and services, labor, financial structures, levels of investment and innovation, includes regional diagnostics. One of the reasons hindering economic growth is the incomplete consideration of the territorial factor in the country's socio-economic development and the management of this process. Ensuring the integrated and balanced functioning of the regions using organizational, economic, and legal instruments remains an important task. An essential issue of the regions'; economic development is the spread of interregional and intersectoral cooperation – the organization of interaction between business entities, coordination of their relations with each other, and with the state in the face of its bodies. A cross-sectoral partnership is a new experience, opportunities, solutions, a new look at long-known things, and a new culture of business relationships. The constant change of regional proportions exacerbates the uneven development, which is the objective basis for the emergence of various disparities at the regional level. The most meaningful explanation for the causes of inequality is the extremely complex structure of the economy of individual regions with its inherent numerous internal relationships and processes that often develop in different directions. Analyzing the socio-economic development indicators and carrying out a detailed sectoral analysis, the main problems of regional economic development of the country's economy are considered central regions. The main aspects of deepening regional and international cooperation are revealed.

Key words: economic development, entrepreneurship, regions of Ukraine, Agro-food and Horticulture, Industrial Sectors.

Постановка проблеми. Негативні явищам у соціально-економічному розвитку регіонів, поглиблення нерівномірності у рівнях соціально-економічного розвитку окремих територій, вплив кризових явищ на розвиток регіонів потребують негайної реакції та вживання кроків щодо забезпечення виходу економіки регіонів на траєкторію стабільного розвитку. Ці проблеми висвітлюються через призму рейтингової оцінку соціально-економічного розвитку регіонів, започаткованої у 2015 році. На основі статистичних даних області щоквартально оцінюються за 27 показниками (6 областей) та щороку за 64 показниками (12 областей). Така оцінка є елементом нової системи моніторингу реалізації державної регіональної політики та визначення динаміки змін [1].

У статті проведено аналіз підібраних 7 регіонів, що дає змогу продемонструвати нерівність у розвитку залежно від географічного розташування, доступу до розвинутого ринкового середовища, диференціації провідних регіонів в експорті товарів та послуг та здатності підприємств виробляти високоякісну продукцію з доданою вартістю. В дослідженні аналізувалися центральні області України (Хмельницька, Житомирська, Вінницька, Черкаська, Київська, Кіровоградська, Чернігівська) за такими галузями, як аграрна, промисловість, виробництво машин, обладнання, біоенергетика та сектор «джокер», що визначався відповідно до спеціальних індикаторів.

Галузевий аналіз економічного розвитку стає досить популярним. Все більше таких досліджень проводяться в Україні [2] та інших країнах [3]. Для цього є багато причин. Існують взаємні впливи економічного розвитку між суб'єктами та об'єктами різних рівнів – від бізнес-структур до макрорівня [4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На основі зібраних даних було здійснено оцінку поточної ситуації в регіонах, визначено перспективи їх розвитку та розгляду потенційних можливостей співпраці між українськими компаніями та іноземними партнерами. Дослідження також базується на інтерв'ю з представниками центральної та регіональної влади, власниками бізнесу та представниками громадських організацій, що працюють у вибраних секторах [6]. Саме його результати стали базою для написання статті.

В той же час детально вивчалися результати дослідження Західної України [7], аналізувалися дані Державної служби статистики [8], а економічне зростання України в період 2019–2020 рр. та під час глобального карантину аналізується на основі прогнозних даних Європейського банку реконструкції та розвитку [9].

Праці зарубіжних вчених також підсилили результати, адже Frithjof Kuhnen [10] та Simona Iammarino, Andrés Rodríguez-Pose, Michael Storper [11] відзначають подолання розбіжностей у прибутковості регіонів через їхню співпрацю в напрямку розвитку перспективних галузей. І ми згодні з висновками цих авторів, що регіональні економічні розбіжності стали загрозою для економічного прогресу, соціальної згуртованості та політичної стабільності. Тому, в цілому, економічне майбутнє, як ніколи, є майбутнім його регіонів.

На міжнародному рівні можна спостерігати тенденцію до більш тісної співпраці між науково-дослідною, інноваційною, економічною та освітньою політикою. Тому регіональні системи партнерства, кластери та співпрацю можна охарактеризувати як правильні інструменти для спільного розвитку регіонів. Поштовхом для аналізу в цьому напрямку стало дослідження Євро-

пейської кластерної обсерваторії – Discussion Paper Clusters and Workforce Development [12].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. При значному рівні дослідженості проблем диспропорції економічного розвитку областей, поки що недостатньо вивченими та обґрунтованими є комплексні шляхи пом'якшення і усунення регіональної асиметрії.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу економічного розвитку регіонів України, а також ідентифікація перспективних напрямів співпраці між українськими та іноземними партнерами для подолання нерівності та досягнення прогресу на регіональному рівні України.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, опублікованого Міністерством розвитку громад та територій у 2018 році, найкращі показники у Харківській, Рівненській, Вінницькій, Дніпропетровській областях та місті Києві, а найнижчі показники [1] у Миколаївській, Одеській, Чернігівській, Донецькій та Луганській областях.

На підставі галузевого аналізу було встановлено, що в областях центральної України працюють 10385 підприємств, що представляють аналізовані сектори, з яких 2765 є юридичними особами (27%) та 7620 – фізичними особами-підприємцями (73%). Найбільша кількість компаній працює в Київській області (2635 або 25%), а найменша – у Кіровоградській області (606 або 6%) [6]. У секторах працює 120701 штатний працівників, у тому числі 100181 – у юридичних осіб (83%), а 20520 – у фізичних осіб-під-

приємців (близько 17%). Лідером галузі за кількістю зайнятих працівників є Вінницька область (23499 осіб, або 19% від загальної зайнятості). Для порівняння, найменша зайнятість у цьому секторі у Кіровоградській області (5792 особи, або 5%) [6].

Окрім зайнятості важливу роль відіграє секторальна спрямованість регіонів та підтримка бізнесу на державному та недержавному рівні. Нами проаналізовано центральні області України за такими секторами економіки [6]:

– агропродовольча та садівництво (виробництво та переробка молока; вирощування тепличних овочів; вирощування та переробка овочів, фруктів, ягід, грибів на відкритому ґрунті; вирощування та переробка картоплі);

– промисловість (текстильна, швейна та взуттєва промисловість, меблеве виробництво та металообробна промисловість);

– біоенергетика (поточні та заплановані проекти з біоенергетики);

– виробництво машин, обладнання, матеріалів для згаданих вище агропродовольчих товарів та галузей садівництва (реальні та робочі ділянки), а саме: сільськогосподарська техніка, насіння, добрива, пестициди, холодильне обладнання, доїльні комплекси, прес-машин для виготовлення соків);

– сектор «джокер» (обраний серед виробничих секторів на основі показника регіональної спеціалізації).

Серед 7 досліджуваних областей центральної України Київська область очолює 3 із 8 секторів. Вона має найбільші обсяги продажу меблів, виробів з металообробки та вирощування овочів (табл. 1).

Таблиця 1

Регіональний обсяг продажів по галузях, що досліджувалися у 2018 році, млн. грн.

Сектори	Області							Всього
	Черкаська	Чернігівська	Хмельницька	Кіровоградська	Київська	Вінницька	Житомирська	
Виробництво меблів	909	203	1 143	732	2 212	485	336	6 021
Виробництво молочних продуктів	3 745	2 449	1 867	865	4 728	8 859	4 942	27 454
Металообробка	1 209	1 529	1 086	498	6 947	2 622	2 453	16 344
Переробка та консервування фруктів та овочів	1 377	280	77	256	1 520	2 147	11	5 669
Виробництво фруктів та ягід	56	14	160	7	56	681	130	1 104
Виробництво овочів та грибів	1 105	275	500	68	1 222	541	221	3 931
Виробництво молока	2 519	1 999	1 396	627	2 017	1 434	890	10 883
Текстильна, швейна та взуттєва промисловість	1 134	1 541	1 893	245	1 594	497	2 256	9 159
Всього	12 054	8 291	8 123	3 299	20 296	17 266	11 237	80 566

Джерело: вибірка сформована авторами на основі [6]

Вінницька область також є лідером у 3 із 8 досліджуваних секторів, а саме: виробництво молочних продуктів, фруктів та ягід та переробка фруктів та овочів. Черкаська область – лідер з продажу молока, Житомирська – найбільша за продажем текстилю, одягу та взуттєвої продукції.

Аналіз розміщення підприємств окремих секторів за областями, демонструє такі результати: у Вінницькій області більшість підприємств займається виробництвом фруктів та ягід, переробкою молока, переробкою та консервуванням фруктів та овочів. Чернігівська та Київська області посідають друге місце за обсягами підприємств з виробництва овочів та грибів та виробництва молока. Черкаська область посідає третє місце за виробництвом фруктів та ягід та переробкою і консервуванням фруктів та овочів. Водночас, тут є багато підприємств з виробництва овочів та грибів та виробництва молока. Підсумовуючи, слід зазначити, що цей аналіз демонструє, з одного боку, присутність конкурентів у зазначених сферах, з іншого – сприятливі умови для ведення бізнесу у вищевказаних напрямках та достатню кількість потенційних партнерів. Водночас, необхідно відмітити, що під час зустрічей з представниками сектору виробництва фруктів та овочів у Черкаській області було встановлено, що відсутність якісних складських комплексів із холодильним обладнанням для зберігання продукції залишається серйозним викликом для сектору (вони використовувати комплекс в 150 км від місця виробництва).

Можливості для розвитку агропродовольчого сектору згідно SWOT-аналізу бізнес зазначає такі:

- відкриття ринку землі (зменшення ризику розірвання договору оренди та спрощення вирішення земельного питання при створенні молочних ферм з пасовищами);
- експорт молочної продукції на зростаючі ринки Азії (як результат – збільшення попиту та цін на сире молоко);
- досвід експорту та наявність власного транспорту та налагодженої логістики;
- наявність переробних потужностей для вирощування овочів та ягід;
- більше 20 українських виробників мають дозвіл на експорт молочної продукції до Європейського Союзу. Це дає українським виробникам доступ як до ринку ЄС, так і до ринків третіх країн (Близького Сходу та Африки).

Промислові галузі економіки найбільше представлені у Хмельницькій, Вінницькій та Київській областях. Це пов'язано з вигідним розташуванням, великою кількістю платоспроможного населення та якісною логістикою. У Київській області більшість підприємств функціонують у таких галузях: металообробка, виробництво меблів, машин і обладнання, матеріалів для агропродовольчого сектору та садівництва; у Хмельницькій області – текстильна, швейна та взуттєва

промисловість та металообробка; у Вінницькій – представлені всі ці види виробництва.

Можливості для розвитку промислових секторів згідно SWOT-аналізу:

1. Текстильна, швейна та взуттєва промисловість:

- дрібні, експериментальні та дизайнерські замовлення, розміщені на малих та середніх підприємствах текстильної промисловості;

- мобільність, скорочення строків виконання контрактів через близькість до європейських ринків;

2. Металообробка:

- здатність виконувати складні замовлення, включаючи дрібномасштабні, експериментальні, проектні ноу-хау;

- близькість до ЄС знижує вартість доставки таких замовлень порівняно з Китаєм;

3. Виробництво меблів:

- дрібномасштабне та дизайнерське виробництво;

- виготовлення високоякісних елітних меблів з якісної сировини;

- зростаючий попит на світовому ринку меблів;

- логістичні переваги порівняно із замовленнями з Китаю;

4. Виробництво машин, обладнання, матеріалів для агропродовольчого та сектору садівництва:

- відкриття ринку землі;

- преференційний доступ до європейських ринків у рамках Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ) [6].

Області центральної України, які досліджувалися, представлені значною кількістю біоенергетичних компаній. Виробництво електроенергії за допомогою біоенергетичних методів у цих областях становить близько 54% від загальної кількості в Україні. Найбільший об'єм електричної енергії, виробленої з біомаси, забезпечує Київська область.

Можливості для розвитку сектору біоенергетики:

- є значний ринковий простір для нових гравців. Існуючий сировинний потенціал недостатньо використовується нинішніми учасниками ринку;

- наявність у досліджуваному регіоні значної площі деградованих земель, непридатних для ведення сільського господарства, створює передумови для швидшого розвитку сегменту біопалива енергетичних установок;

- іноземні інвестори, зокрема європейські, можуть зробити значний поштовх для розвитку українського ринку біопалива шляхом передачі управлінських ноу-хау та технологічних рішень;

- процеси децентралізації, зростання фінансування місцевих громад та їх потреба в енергозбереженні стимулюватимуть попит на біоенергетичні рішення на місцевому рівні;

– зростатиме інтерес громад до державно-приватного партнерства з енергосервісними компаніями. Комунальні компанії стануть більш впливовими гравцями на ринку, тому попит на біопаливо у них зростатиме;

– приватні компанії з прозорим механізмом державно-приватного партнерства матимуть ринкові переваги.

Для визначення перспективних секторів розвитку для кожної з досліджуваних областей центральної України були розраховані показники регіональної спеціалізації. Регіональна спеціалізація даних регіонів у різних сегментах переробної промисловості розраховувалась з використанням коефіцієнта спеціалізації. Були розглянуті всі сектори переробної промисловості, які не представлені в досліджуваних агропродовольчому та промисловому секторах.

Коефіцієнт спеціалізації показує ступінь спеціалізації місцевої чи регіональної економічної системи в одному чи декількох секторах економіки по відношенню до регіональної чи національної економіки. Він обчислюється за формулою:

$$SQ = (Sig / Sg) / (Si / S),$$

де SQ – коефіцієнт спеціалізації;

Sig – дохід від продажів від і-сегменту переробної промисловості в g-регіоні;

Sg – продаж продукції переробної промисловості регіону;

Si – продажі з і-сегменту переробної промисловості в Україні;

S – продаж продукції переробної промисловості в Україні.

Значення SQ > 1 вказує на область спеціалізації в цьому сегменті переробної промисловості. Тому це означає, що сектор у цій області є більш розвиненим, ніж в інших областях.

Розрахунки коефіцієнта спеціалізації для вибору секторів представлені в таблиці 2.

За величиною коефіцієнта спеціалізації було визначено основні перспективні сектори кожної області. В якості перспективного сектору для кожного регіону було обрано галузь з найвищим значенням коефіцієнта спеціалізації (табл. 3).

П'ять підприємств представляють фармацевтичну промисловість Черкаської області. Провідними фармацевтичними компаніями Черкаської області є ПАТ «Технолог», ПАТ «Вітаміни» та ПАТ «Монфарм». У товарній структурі експорту домінують ліки, що складаються із

Таблиця 2

Розрахунок регіональної спеціалізації областей центральної України

Сектори	Коефіцієнт спеціалізації						
	Вінницька	Житомирська	Київська	Кіровоградська	Хмельницька	Черкаська	Чернігівська
Виробництво деревини та виробів з дерева	1,7	5,7	0,9	0,7	0,8	0,9	2,4
Виробництво паперової продукції	0,3	2,3	3,7	0,1	1,7	1,3	3,8
Друк та відтворення записаної інформації	0,3	0,3	1,5	0,8	0,3	0,6	0,4
Виробництво коксу та нафтопродуктів	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,7
Виробництво хімічної продукції	0,6	0,8	0,6	0,6	0,3	2,2	0,3
Виробництво фармацевтичної продукції	0,7	1,2	1,3	0,1	0,4	2,9	0,0
Виробництво гумових та пластмасових виробів	0,5	0,6	3,3	0,5	2,8	0,2	0,6
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	0,3	2,5	1,9	0,9	3,1	0,8	0,4
Виробництво основних металів	0,1	0,1	0,1	0,5	0,2	0,0	0,0
Виробництво комп'ютерної, електронної та оптичної продукції	0,6	0,2	1,4	0,0	1,7	0,8	0,8
Виробництво електрообладнання	0,6	0,1	1,0	1,8	3,3	0,2	0,7
Виробництво машин та обладнання	0,4	1,0	1,0	3,7	0,5	0,5	0,7
Виробництво автотранспортних засобів, причепів та напівпричепів	0,7	1,5	1,4	0,2	0,9	1,8	2,9
Виробництво іншого транспортного обладнання	0,0	0,8	0,2	0,1	0,6	0,0	0,1
Інше виробництво	0,6	0,5	1,3	0,6	0,6	0,9	3,1
Ремонт та монтаж машин та обладнання	0,4	0,4	0,8	0,6	0,4	0,4	0,4

Джерело: вибірка сформована авторами на основі [6]

змішаних або незмішаних продуктів для терапевтичного або профілактичного використання (83% від загального експорту по галузі). Основні закордонні ринки збуту – Молдова (47%), Білорусь (32%) та Польща (17%).

Таблиця 3

Перспективні сектори розвитку

Області	Перспективні сектори
Черкаська	Виробництво первинної фармацевтичної продукції
Чернігівська	Виробництво паперу та виробів з паперу
Хмельницька	Виробництво електрообладнання
Кіровоградська	Виробництво інших машин та обладнання
Київська	Виробництво паперу та виробів з паперу
Вінницька	Виробництво деревини та виробів з дерева
Житомирська	Виробництво деревини та виробів з дерева

Джерело: сформовано авторами на основі [6]

Галузь паперової продукції в Чернігівській області представлена 31 підприємством, з них 19 є юридичними особами (61%), а 12 – фізичними особами-підприємцями (39%). Основними компаніями з виробництва паперової продукції Чернігівської області є АТ «Слов'янські шпалери – КФТ», ПАТ «Мена Пак» та ТОВ «Аметист». Шпалери та інша подібна продукція переважають у товарній структурі експорту (97% від загального експорту по сектору). Основні закордонні ринки збуту – Росія (56%), Білорусь (21%) та Азербайджан (10%).

Тридцять шість підприємств представляють важливу для Хмельницької області галузь електрообладнання: 26 є юридичними особами (72%), а 10 – фізичними особами-підприємцями (28%). Провідними компаніями з виробництва електрообладнання в Хмельницькій області є ПАТ «Укрелектро Апарати», ТОВ «Мегатекс Індустріал» та ТОВ «Кабельний завод». Електричні трансформатори та статичні перетворювачі домінують у товарній структурі експорту (80% від загального експорту по галузі). Основні закордонні ринки збуту – Росія (77%), Італія (5%) та Німеччина (3%).

Галузь виробництва інших машин та обладнання в Кіровоградській області представлена 105 підприємствами, з яких 72 є юридичними особами (69%), а 33 – фізичними особами-підприємцями (31%). Основними компаніями в цій галузі в Кіровоградській області є ПАТ «Елворті», ПАТ «Гідросила» та ПАТ «Гідросила АПМ». Насоси, сільськогосподарська техніка для підготовки або обробки ґрунту, а також двигуни домінують у структурі експорту (82% загального експорту по галузі). Основними зовнішніми рин-

ками збуту є Росія (53%), Китай (11%) та Білорусь (11%).

Паперова промисловість у Київській області представлена 87 підприємствами, з них 50 є юридичними особами (57%), а 37 – фізичними особами-підприємцями (43%). Основними компаніями по виробництву паперової продукції в Київській області є ПАТ «Київський картонно-паперовий комбінат», ПАТ «Елопак-Фастів» та ТОВ «Трипільський пакувальний комбінат». У товарній структурі експорту домінують папір, картон, целюозна вата та полотна целюлозних волокон (27% від загального експорту по галузі). Основні закордонні ринки збуту – Росія (41%), Білорусь (12%) та Узбекистан (7%).

Деревообробна галузь у Вінницькій області представлена 771 підприємством, з яких 103 є юридичними особами (13%), а 668 – фізичними особами-підприємцями (87%). Провідними компаніями деревообробної галузі у Вінницькій області є ТОВ «Барлінек Інвест», ТОВ «Термінус» та ТОВ «Ритон». Дерев'яні будівельні матеріали та столярні вироби домінують у товарній структурі експорту (34% від загального експорту по галузі). Основні закордонні ринки збуту – Польща (63%), Росія (9%) та Румунія (5%).

Деревообробна промисловість Житомирської області представлена 1399 підприємствами, з яких 254 є юридичними особами (18%), а 1145 – фізичними особами-підприємцями (82%). Провідними компаніями деревообробної галузі Житомирської області є ВАТ «Коростенський завод МДФ», ТОВ «Українська холдингова лісопилна компанія» та дочірнє підприємство «Ритм» ТОВ «Рост». Дерево, розпиляне або сколене вздовж, домінує у товарній структурі експорту (72% від загального експорту по галузі). Основні закордонні ринки збуту – Туреччина (16%), Китай (12%) та Німеччина (9%).

Одночасно слід зазначити, що обсяги виробництва вказаної продукції є незначним і великою мірою залежать від імпортової сировини (деталі для виробництва переважно закуповуються за кордоном).

Для визначення оцінки рівня підтримки місцевою владою підприємств регіону представниками іноземних компаній було проведено телефонне опитування компаній, які базуються, зокрема, у Хмельницькій, Черкаській, Київській, Житомирській, Вінницькій, Чернігівській та Кіровоградській областях (рис. 1).

За результатами опитування, Хмельницька область отримала найвищий бал; найнижчий бал отримала Кіровоградська область.

Дослідження показує найбільші підгалузі з точки зору експортної вартості в цьому регіоні: виробництво машин та обладнання; легка промисловість; виробництво деревини та виробів з дерева. Хорошим інструментом розвитку регіону можуть бути кластерні ініціативи, співпраця та багатогалузеві партнерства.

Рис. 1. Відгуки іноземного бізнесу про підтримку місцевих органів влади

*Шкала від 1 до 5 (1 = погано, 2 = добре, 3 = добре, 4 = дуже добре, 5 = відмінно)

Джерело: сформовано авторами [6]

Висновки. Проаналізувавши досліджувані сектори, найбільш перспективними напрямками співпраці між українськими та іноземними партнерами є:

– сектор виробництва та переробки молока: розвиток для дрібних виробників молочних ферм, обладнаних за європейськими стандартами;

– сектор виробництва та переробки плодів та ягід: сертифікований посадковий матеріал, технології вирощування, інфраструктура для зберігання та переробки продукції;

– промислові сектори: допомога в інтеграції в існуючі ланцюги доданої вартості через серти-

фікацію існуючого виробництва, модернізацію технологій та пошук іноземних партнерів;

– біоенергетика: використання існуючого потенціалу лісової та сільськогосподарської біомаси; сучасні рішення з енергоефективності.

Диверсифікація міжрегіональної кооперації підприємств призводить до таких позитивних наслідків: створення нових робочих місць; професійної підготовки місцевого персоналу; обміну напрацюваннями в галузі управління, маркетингу тощо; обміну технологіями, включаючи ноу-хау; інвестиціями в НДДКР; поповненню місцевих бюджетів; зростанню інвестицій в місцеву інфраструктуру; ефекту конкуренції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2018 рік. 2019. URL: <https://cutt.ly/tf1fBfe> (дата звернення: 01.09.2020).
2. Babenko V., Perevozova I., Kravchenko M., Krutko M., Babenko D. Modern processes of regional economic integration of Ukraine in the context of sustainable development. The International Conference on Sustainable Futures: *Environmental, Technological, Social and Economic Matters*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016612001> (дата звернення: 01.09.2020).
3. Prokopenko O., Omelyanenko V. Intellectualization of the Phased Assessment and Use of the Potential for Internationalizing the Activity of Clusters of Cultural and Creative Industries of the Baltic Sea Regions. *TEM Journal*. 2020. № 9 (3), pp. 1068–1075. DOI: 10.18421/TEM93-31 (дата звернення: 01.09.2020).
4. Dzwigol H., Aleinikova O., Umanska Y., Shmygol N., Pushak Y. An Entrepreneurship Model for Assessing the Investment Attractiveness of Regions. *Journal of Entrepreneurship Education*. 2019. № 22, (SI1), pp. 1–7. URL: <https://cutt.ly/ChIPXEH> (дата звернення: 01.09.2020).
5. Satalkina L., Shpak N. Evaluation of the Influence of the Macro-environment on the Social Innovation Activity of Enterprises. *Organizacija*. 2019. № 51 (1), pp. 36–48. DOI: 10.2478/orga-2018-0003 (дата звернення: 01.09.2020).
6. Титарчук І., Беляєва Є., Мостов'як М., Кудряк О., Негода Ю., Романенко І., Музиченко Г. Мультисекторальне дослідження 7 центральних регіонів України. 2020. URL: <https://cutt.ly/HhIAaj0> (дата звернення: 01.09.2020).
7. Український центр сприяння інвестиціям та торгівлі. Мультисекторальне дослідження економічної привабливості та інвестиційного потенціалу 7 західноукраїнських регіонів. 2018. URL: <https://cutt.ly/6fFFPnn> (дата звернення: 01.09.2020).
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.09.2020).
9. European Bank for Reconstruction and Development. Regional Economic Prospects in the EBRD Regions. 2020. URL: <https://cutt.ly/vf1sS3p> (дата звернення: 01.09.2020).
10. Kuhn F. Sustainability, regional development, and marginal locations. 1992. URL: <https://cutt.ly/if1sWIn> (дата звернення: 01.09.2020).
11. Iammarino S., Rodríguez-Pose A., Storper M. Why Regional Development matters for Europe's Economic Future. 2017. URL: <https://cutt.ly/Ef1sTMF> (дата звернення: 01.09.2020).

12. European Cluster Observatory. Discussion Paper Clusters and Workforce Development. 2016. URL: <https://cutt.ly/Ff1sJmZ> (дата звернення: 01.09.2020).

REFERENCES:

1. Ministry of Communities and Territories Development (2019). Monitoring of socio-economic development regions for 2018. Available at: <https://cutt.ly/tf1fBfe> (accessed 01 September 2020).
2. Babenko V., Perevozova I., Kravchenko M., Krutko M., Babenko D. (2020) Modern processes of regional economic integration of Ukraine in the context of sustainable development. The International Conference on Sustainable Futures: *Environmental, Technological, Social and Economic Matters*. Available at: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016612001> (accessed 01 September 2020).
3. Prokopenko O., Omelyanenko V. (2020) Intellectualization of the Phased Assessment and Use of the Potential for Internationalizing the Activity of Clusters of Cultural and Creative Industries of the Baltic Sea Regions. *TEM Journal*, no. 9 (3), pp. 1068–1075. DOI: 10.18421/TEM93-31 (accessed 01 September 2020).
4. Dzwigol H., Aleinikova O., Umanska Y., Shmygol N., Pushak Y. (2019) An Entrepreneurship Model for Assessing the Investment Attractiveness of Regions. *Journal of Entrepreneurship Education*, no. 22, (S11), pp. 1–7. Available at: <https://cutt.ly/ChIPXEH> (accessed 01 September 2020).
5. Satalkina L., Shpak N. (2019) Evaluation of the Influence of the Macro-environment on the Social Innovation Activity of Enterprises. *Organizacija*, no. 51 (1), pp. 36–48. DOI: 10.2478/orga-2018-0003 (accessed 01 September 2020).
6. Tytarchuk I., Kudliak O., Mostovyak M., Nehoda Yu., Romanenko I., Bieliaieva Ye., Muzychenko A. (2020) Multysektoraljne doslidzhennja 7 centralnykh rehioniv Ukrainy [Multisectoral market study central Ukraine]. Available at: <https://cutt.ly/Hh1Aaj0> (accessed 01 September 2020).
7. Ukraine Investment and Trade Facilitation Center (2018) Multysektoraljne doslidzhennja ekonomichnoji pryvablyvosti ta investycijnogho potencialu 7 zakhidnoukrajinsjkykh rehioniv [Multisectoral study of economic attractiveness and investment potential of 7 western Ukrainian regions]. Available at: <https://cutt.ly/6fFFPnn> (accessed 01 September 2020).
8. Oficijnyj sajt Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 01 September 2020).
9. European Bank for Reconstruction and Development (2020). Regional Economic Prospects in the EBRD Regions. Available at: <https://cutt.ly/vf1sS3p> (accessed 01 September 2020).
10. Kuhnen, F. (1992). Sustainability, regional development, and marginal locations. Available at: <https://cutt.ly/if1sWln> (accessed 01 September 2020).
11. Iammarino S., Rodríguez-Pose A., Storper M. (2017) Why Regional Development matters for Europe's Economic Future. Available at: <https://cutt.ly/Ef1sTMF> (accessed 01 September 2020).
12. European Cluster Observatory (2016). Discussion Paper Clusters and Workforce Development. Available at: <https://cutt.ly/Ff1sJmZ> (accessed 01 September 2020).